

Gezondheidsvaardigheden: een introductie en resultaten van een meting van de gezondheids- vaardigheden van leden van de CM

Stephan Van den Broucke
Université catholique de Louvain

**Seminarie Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België
“Hoe de gezondheidsvaardigheden in Vlaanderen verhogen?”
Brussel, 17 September 2014**

Geen nieuw concept ...

- Concept « literacy »

- Verwijst naar een geheel van vaardigheden of competenties die mensen nodig hebben om te kunnen functioneren in bepaalde domeinen
- Toenemend belang sinds het midden van de 20ste eeuw
 - Bekwaamheid om materiaal uit verschillende media te identificeren, begrijpen, interpreteren, evalueren, communiceren, berekenen en te produceren (UNESCO)
 - Verruimd naar een aantal concrete “literacies” om te kunnen functioneren in de 21ste eeuw

- Toepassing op gezondheid sinds jaren 1970

- Klemtoon op individuele vaardigheden in de context van de gezondheidszorg (« *medical health literacy* »)
- Recent uitgebreid naar ziektepreventie en gezondheidspromotie (« *public health literacy* »)

Types van gezondheidsvaardigheden

Informatiedomein	Type informatie	Voorbeelden van vaardigheden
Gezondheidszorg en management van ziekte	Informatie over medische onderwerpen Formulieren over medische geschiedenis, bijsluiters, informatiebrochures	Herkennen van symptomen, opvolgen van voorschriften op bijsluiters, uitrekenen van voorgeschreven dosis medicatie
Functioneren binnen het zorgsysteem	Informatie over het zorgsysteem Verzekeringsformulieren, beschrijvingen van rechten en verantwoordelijkheden	Keuze van een arts of specialist, maken van een afspraak, vragen stellen aan zorgverleners, invullen van formulieren voor mutualiteit, afsluiten van een zorgverzekering,
Ziektepreventie en gezondheidsbescherming	Informatie over gezondheidsrisico's Nieuws (tv, radio, kranten), berichten over screening en gezondheid, brieven over testuitslagen, figuren en grafieken, veiligheidswaarschuwingen	Inschatten van eigen risico, kiezen voor deelname aan screening, diagnostische tests of vaccinaties, kiezen tussen producten, gebruik van producten
Gezondheidsbevordering	Informatie over determinanten van gezondheid Artikelen in kranten en tijdschriften, boekjes, brochures, internet, etiketten op voedingsmiddelen en producten	Gezonde voeding kopen en bereiden, plannen van voldoende lichaamsactiviteit, volgen van en rookstopprogramma, maatregelen nemen ter bescherming tegen ongevallen

Belang van gezondheidsvaardigheden

Beïnvloedt

- de kwaliteit van de gezondheidszorg
- gezondheidsuitkomsten
- de relatie tussen sociaal-economische status en gezondheidsuitkomsten

Gezondheidsvaardigheden en kwaliteit van de gezondheidszorg

Mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden hebben moeite met

- het begrijpen van informatie van zorgverleners
- het begrijpen van schriftelijke gezondheidsinformatie
- hun weg vinden in het gezondheidszorgaanbod
- hun weg vinden in de ziekteverzekering
- het zelf in handen nemen van hun gezondheid

Gezondheidsvaardigheden en gezondheidsuitkomsten

- **Gezondheidszorg**

Mensen met lagere gezondheidsvaardigheden

- vertonen lagere therapietrouw
- zijn minder bekwaam tot zelfzorg
- vertonen een hogere prevalentie van chronische ziekte
- vertonen 1,5 maal hogere mortaliteit (Baker et al., Arch Int Med, 2007).

- **Preventie**

Mensen met lagere gezondheidsvaardigheden

- vertonen een minder gezonde levensstijl
- nemen minder vaak deel aan screening

- **Gezondheidskosten**

Onnodig gebruik van gezondheidsdiensten door mensen met lagere gezondheidsvaardigheden leidt to hogere kosten

Gezondheidsvaardigheden als uitkomst van gezondheidspromotie

Gezondheidsvaardigheden en gezondheidsongelijkheid

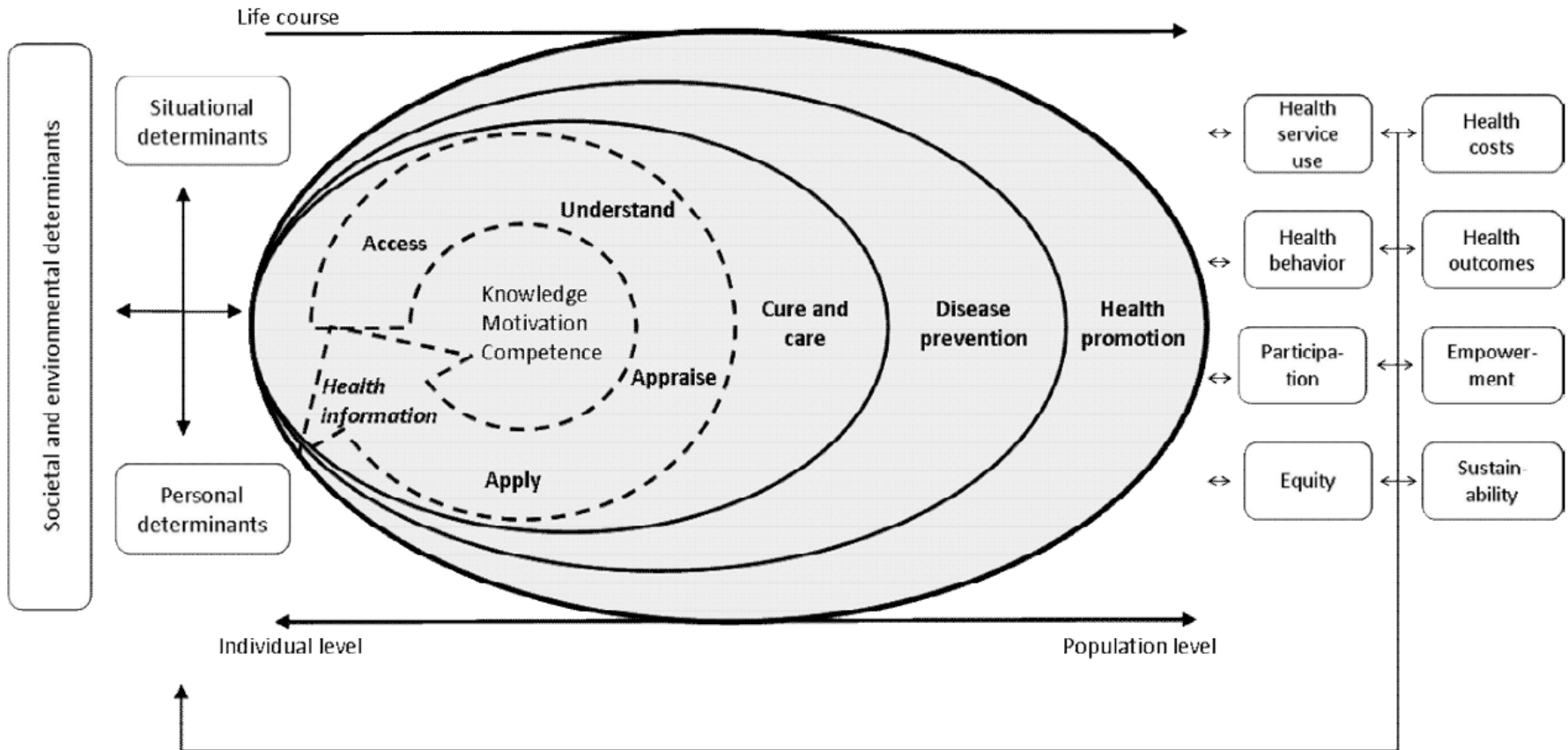
- Duidelijk aangetoond verband tussen gezondheidsvaardigheden en gezondheidsuitkomsten
- Verschillen in gezondheidsvaardigheden kunnen bijdragen bij tot sociaal-economische verschillen in ervaren gezondheid en gezonde leefstijl

(Howard et al, 2006; Benett et al, 2009)

Meten van gezondheidsvaardigheden

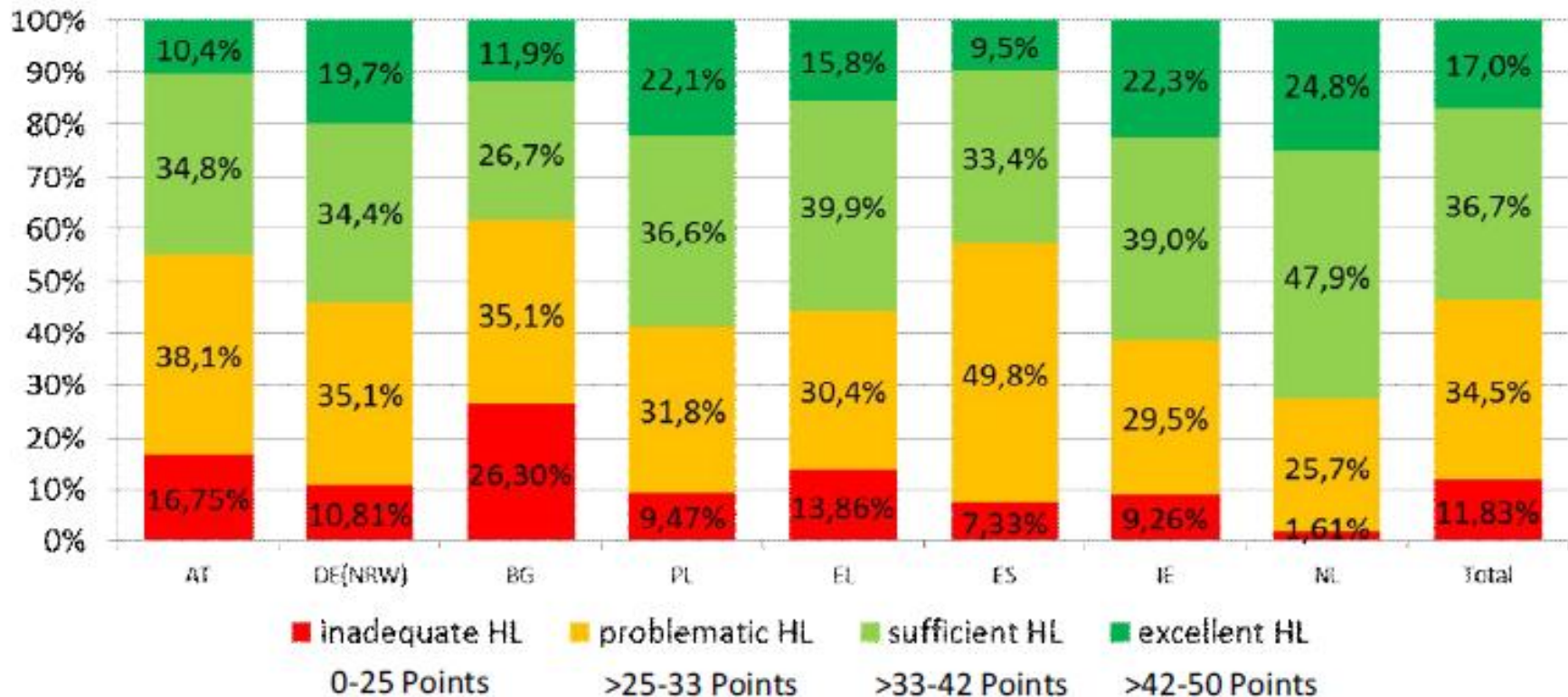
- Grote variatie aan meetinstrumenten beschikbaar, met grote verschillen qua doe en opzet
 - Screening in klinische context: Rapid Estimate of Adult Literacy in Medicine (REALM), Test of Functional Health Literacy (TOFHLA), Newest Vital Sign (NVS)
 - Brede bevraging op bevolkingsniveau: National Assessment of Adult Literacy survey (NAAL)
- European Health Literacy Survey
 - Gestandaardiseerd interview op basis van 47 items
 - Meet gezondheidsvaardigheden
 - Op drie niveau's (zorg, preventie, gezondheidspromotie)
 - 4 deelaspecten (capaciteit om gezondheidsinformatie te vinden, begrijpen, evalueren en toepassen)
 - Laat toe respondenten in te delen in 4 groepen (onvoldoende, problematisch, voldoende, excellent)
 - Gevalideerd op 8000 respondenten in 8 landen

Conceptueel model gezondheidsvaardigheden

Niveau gezondheidsvaardigheden in de EU (HLS-EU, 2012)

Percentages of different levels of the general HL-Index in the 8 participating countries and the total sample of HLS-EU

Gezondheidsvaardigheden in België

WORLD FLAGS.me

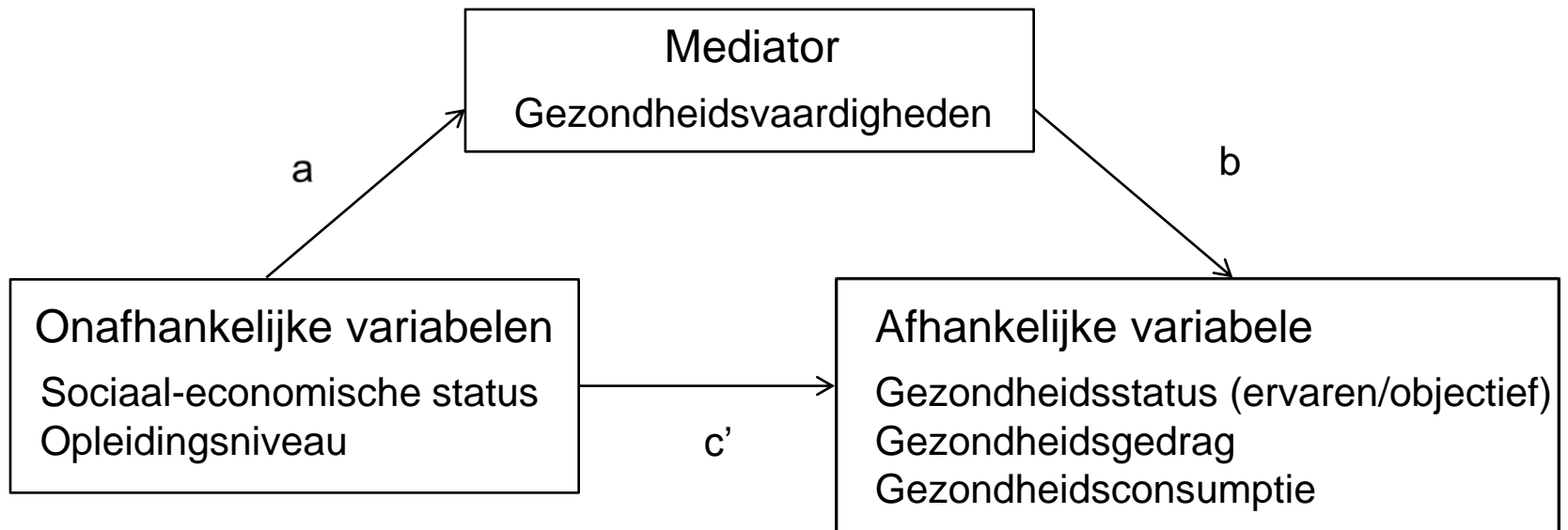
- **Koning Boudewijnstichting**
 - 10% van de Belgen hebben leesproblemen
 - Vermoeden dat deel van de populatie met beperkte gezondheidsvaardigheden toeneemt
- **Aanbeveling Federaal Experisecentrum Gezondheidszorg**

Verwijzing naar health literacy in rapport omtrent de performantie van de gezondheidszorg
- Tot dusver weinig concrete gegevens over nivea van gezondheidsvaardigheden

Onderzoek Gezondheidsvaardigheden CM

- Doelstellingen

- Niveau van gezondheidsvaardigheden nagaan in de Belgische bevolking
- De mediërende rol van gezondheidsvaardigheden nagaan in het verband tussen sociaal-economische- en gezondheidsverschillen

Onderzoek

Gezondheidsvaardigheden CM

- Methode

- Online bevraging bij leden CM

- Gekaderd in ruimere bevraging rond emotionele vaardigheden
- Steekproef van 9 616 CM leden (op basis van ruimere steekproef gestratificeerd volgens geslacht, leeftijd en provincie)
- Samenstelling: 76,6% Nederlandstalig, 59% vrouwelijk, 8 - 88 jaar (M=55,77)
- Opleidingsniveau: 5% lager, 46,5% secundair, 31% hoger, 17% derde cyclus

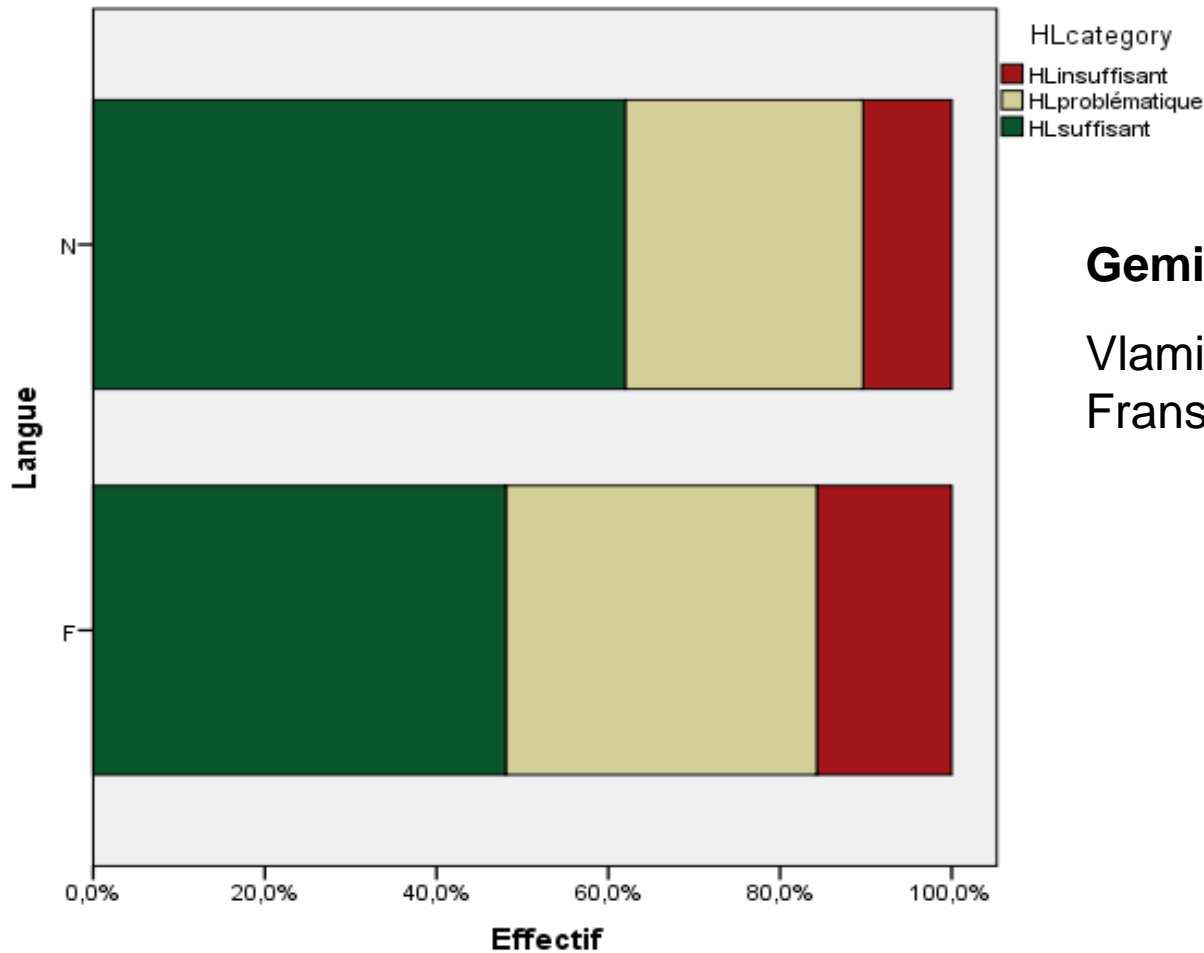
- Vragenlijsten

- Verkorte versie van de HLS-EU-Q
 - 16 items, representatief voor dimensies HLS-EU
 - Correlatie met volledige HLS-EU is .82
 - Berekening van een “Health Literacy score” op 16 (<8 onvoldoende, 9-12 beperkt)
- Gezondheidsgerelateerd gedrag

Roken, alcoholgebruik, gezonde voeding, fysieke activiteit, medicatiegebruik, alternatieve behandelingen

Niveau gezondheidsvaardigheden in België

Volgens taalregime

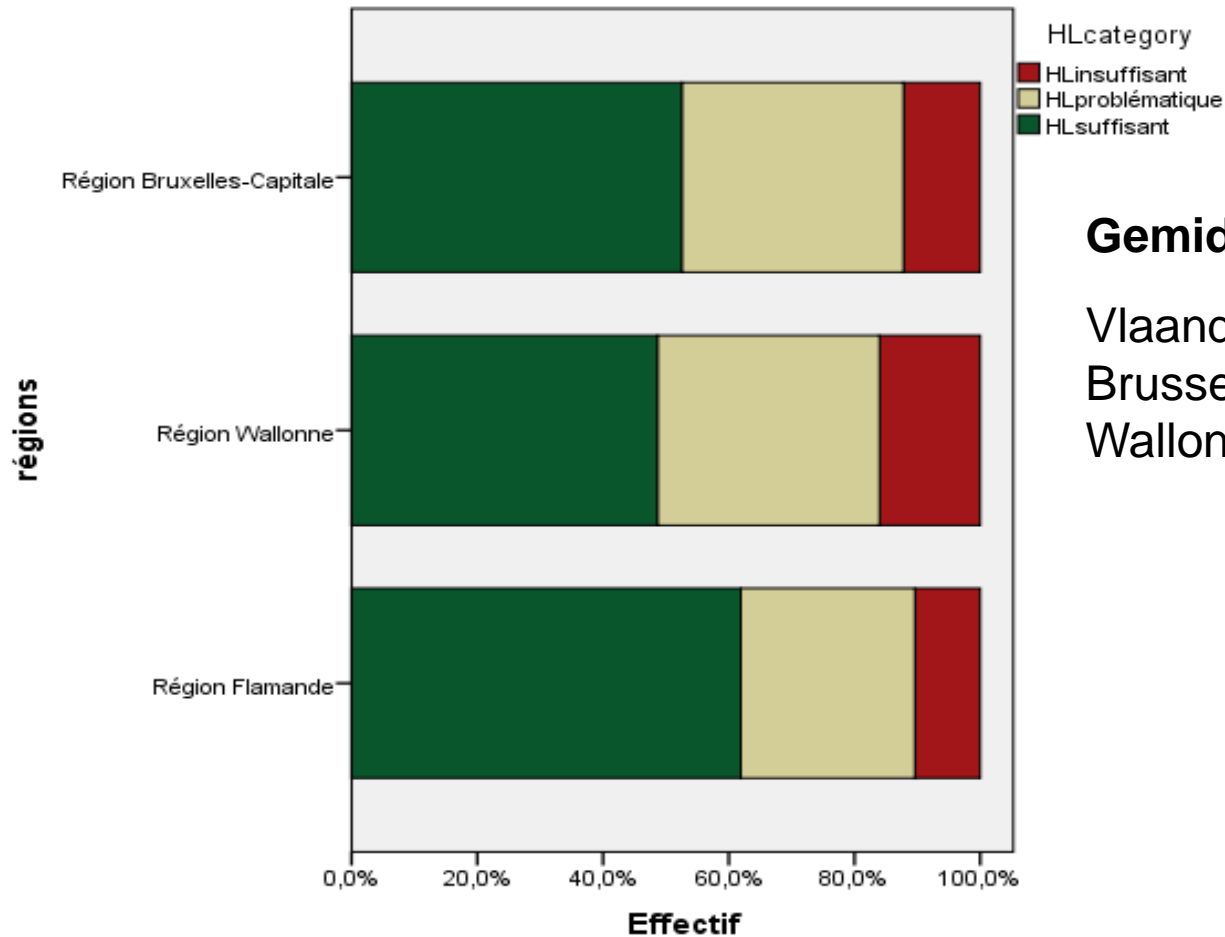
Gemiddelde HL score:

Vlamingen: 12,80

Franstaligen: 11,78

Niveau gezondheidsvaardigheden in België

Volgens Regio

Gemiddelde HL score:

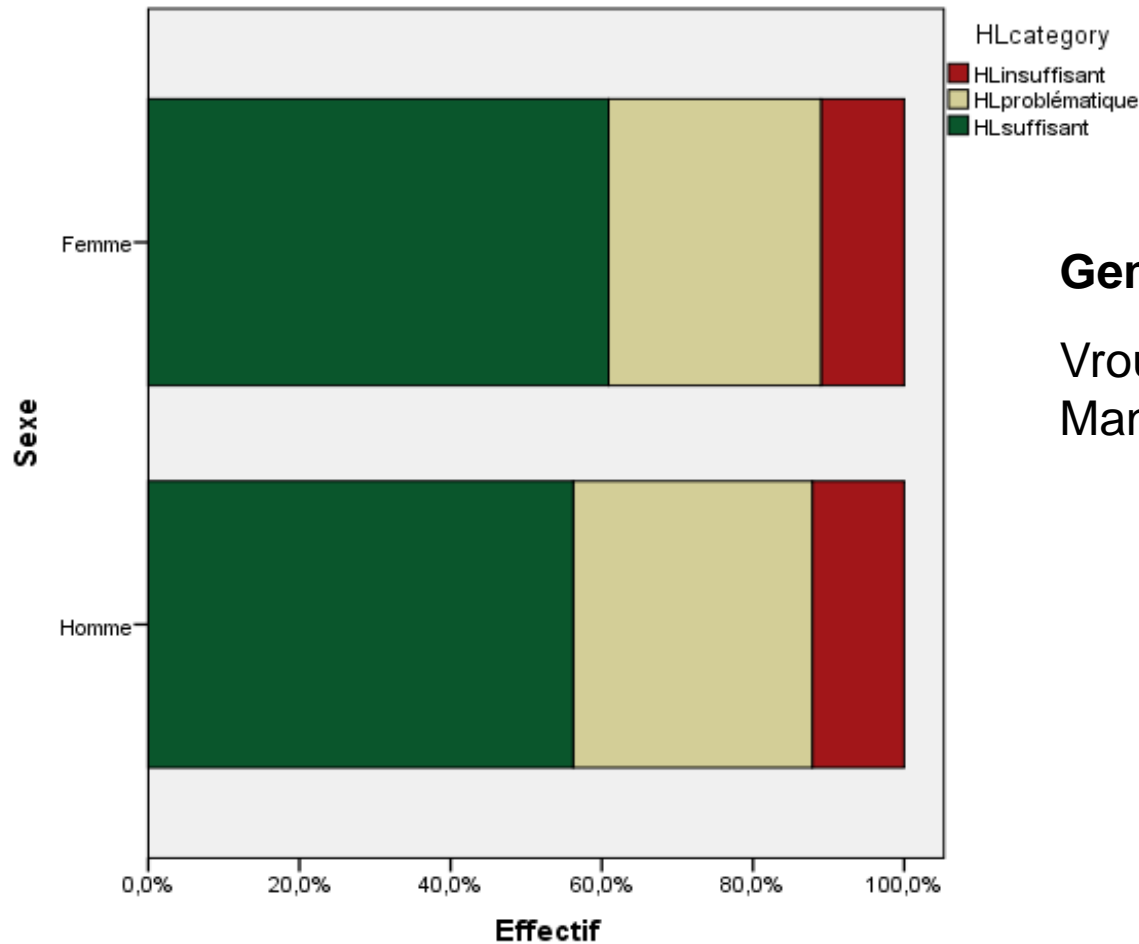
Vlaanderen: 12,80

Brussel: 12,20

Wallonie: 11,78

Niveau gezondheidsvaardigheden in België

Volgens geslacht

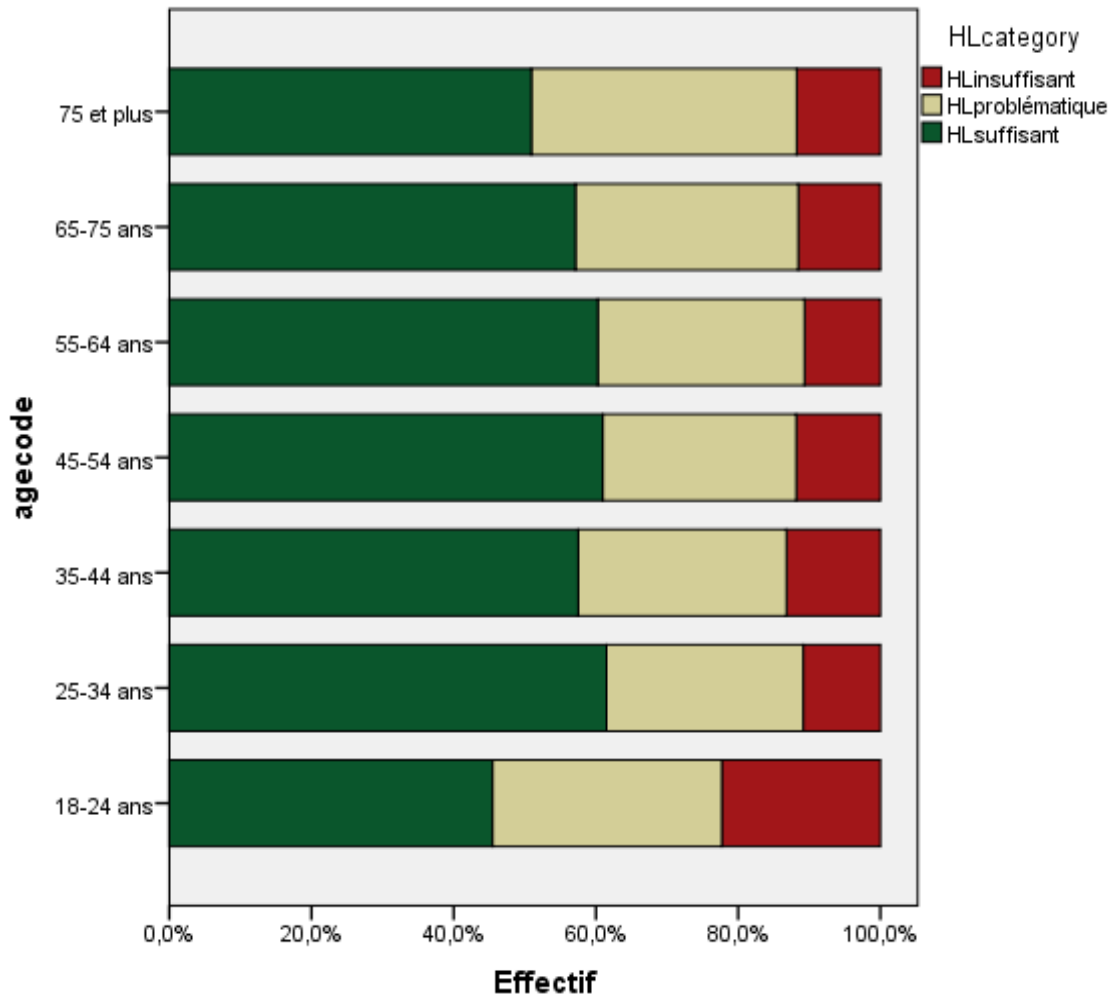
Gemiddelde HL score:

Vrouwen: 12,71

Mannen: 12,39

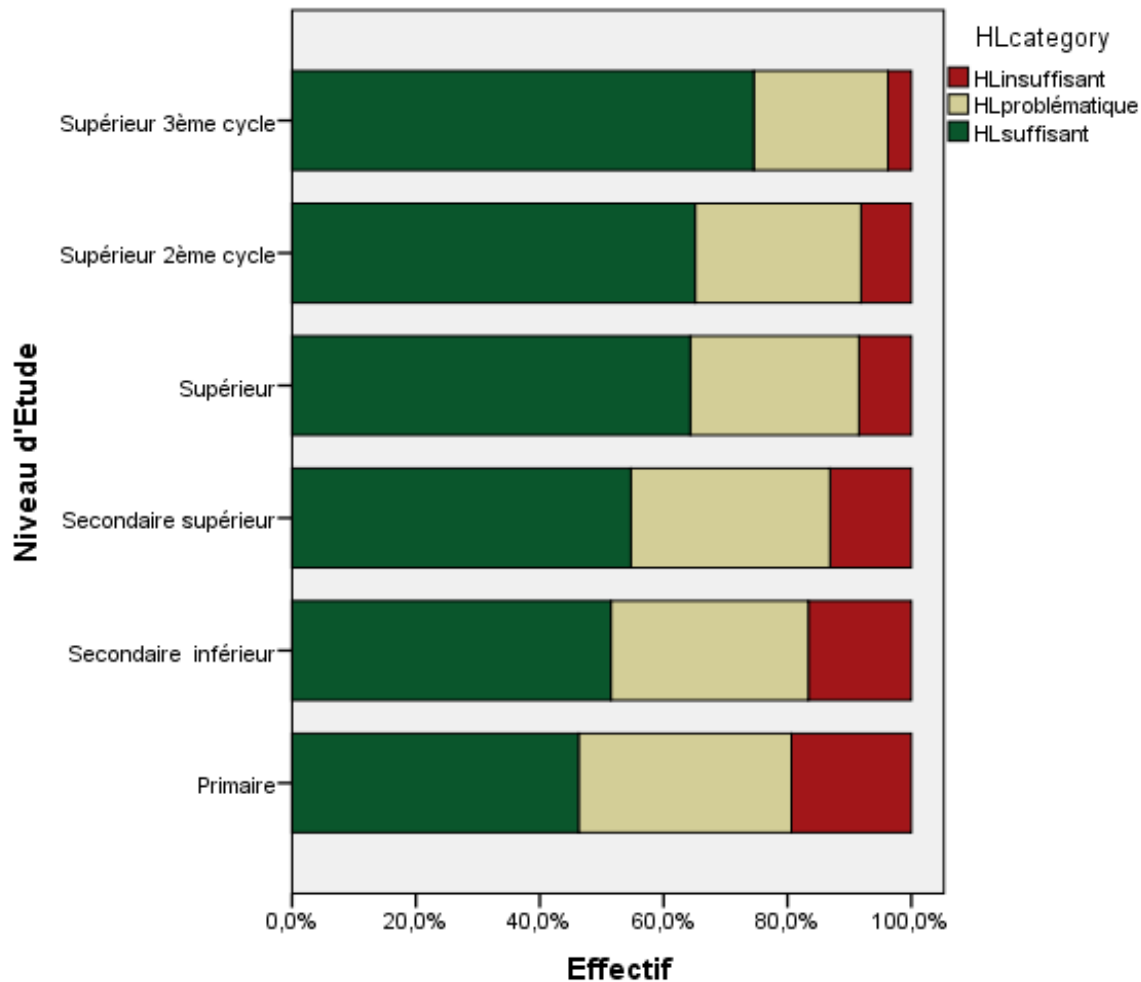
Niveau gezondheidsvaardigheden in België

Volgens leeftijd

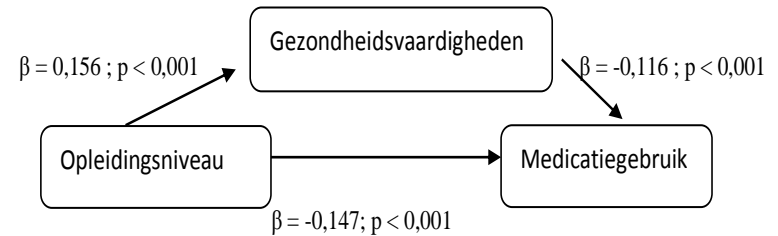
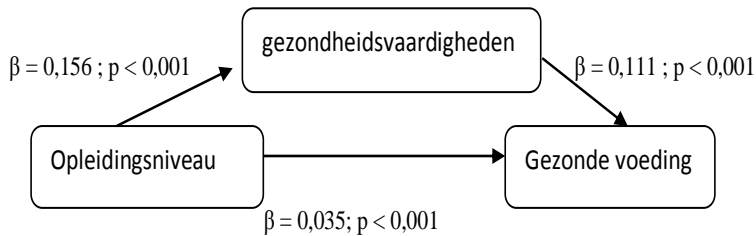
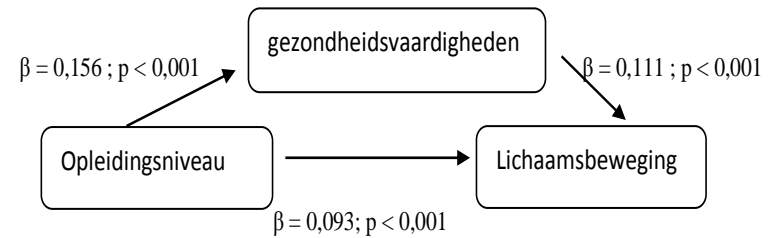
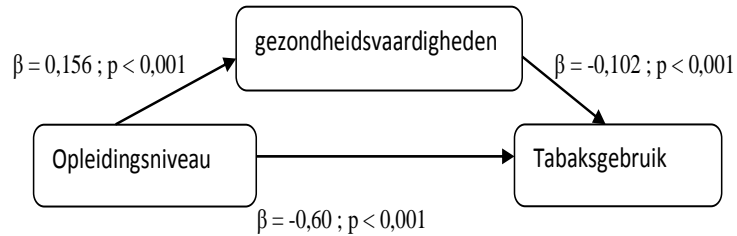

Niveau gezondheidsvaardigheden in België

Volgens opleidingsniveau

Mediërende rol van gezondheidsvaardigheden

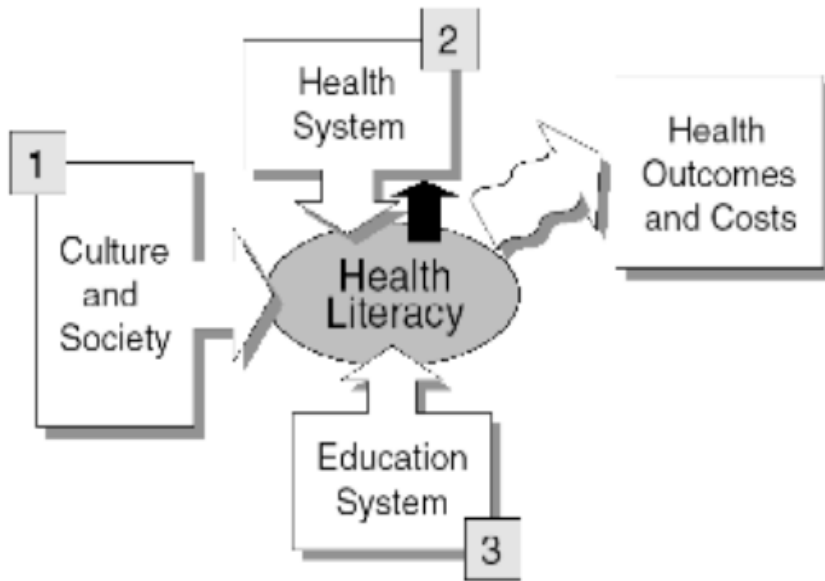
Mediërende rol van gezondheidsvaardigheden

Médiateurs	R ² avant médiation	R ² après médiation	β avant médiation	β après médiation	p avant médiation	p après médiation	t de Sobel
La consommation de tabac	,006	,014	-0,76	-0,60	p<0,001	p<0,001	0,054
L'alimentation saine	,003	,013	0,52	0,035	p<0,001	0,000742	9,10
L'activité physique	,012	0,21	0,110	0,93	p<0,001	p<0,001	9,10
La prise de médicaments	,026	,034	-0,161	-0,147	p<0,001	p<0,001	-9,524

Werken aan gezondheidsvaardigheden

Een gedeelde verantwoordelijkheid

- **Beleid**

Gezondheidsvaardigheden integreren in gezondheids-, onderwijs- en sociaal beleid

- **Gezondheidssector**

- Lage gezondheidsvaardigheden detecteren bij patiënten
- Aanpassen van mondelinge en schriftelijke informatie in gezondheidszorg en preventie

- **Bevolking**

- Activiteiten van patiëntenverenigingen
- Gezondheidseducatie integreren in opleidingsprogramma's en onderwijs voor volwassenen
- Specifieke acties voor bejaarden en kansarmen

“The only inequalities that matter begin in the mind. It is not income levels but differences in mental equipment that keep people apart, breed feelings of inferiority”

Jacquetta Hawkes,
(British archaeologist)